

clésia, qui són en molt gran nombre e qui en diverses e *llunys* temps parlaren». Eiximenis (*Do. Comp.*, 43).

Fins avui *lluny* continua essent el mot d'ús general en tot el domini: des dels Alps Pirineus (veg. Montros, infra), fins a les Illes (eiv. «*lluny: lejos*», PzCabr.). En el P. Val. «*lúnt* és la forma general, malgrat que en la llengua literària ja tothom usa *lluny* actualment; no conec en val. cap pronúncia *lúy* enlloc; tampoc no hi ha cap derivat amb *ny*, tots tenen *nt*: *lúntà*, *alúntà*, *lúntét* etc.», J. G. M., 1956. Anàlogament a l'Alguer: «*alúnti* són «están lejos» (Kuen, AORBB v, 163). Una forma semblant continua des de CastdPna. (des d'on cessa de pronunciar-se la *t* de *-nt*) cap al Nord fins als Pirineus, pel català occidental almenys en la seva llengua ponentina: *lún* Lluçena (1935), *lúntét* Vinaròs (1935), *lún* i *lúntét* al Lloar, Flix, Almatret i Seròs (1935-6), i fins al Flamicell («Sant Roc és *lun* del pòble», Montros, 1963), *mol lúên* en el català de transició, de Torlarribera (1957).

AlcM (que encara hi intercala *lún* a Tamarit de Ll.) anuncia una explicació d'aquesta forma més aviat sorprenent, però és una pomposa decepció: «explicable probablement per fonètica sintàctica: l'ús freqüentísim de *lluny* com a prep. seguida de *de* (*lluny de*), amb despalatalització de la nasal dental (*llun de*) deu haver determinat la generalització de la forma *llun* o *llunt*. Però això és el que ja suggeria J. G. M., i estic per dir que per a aquest viatge no calien alforges (tots ho podien donar per sobreentès): perquè el que calia explicar era precisament la *t*, que no expliquen; si *lun* suposés el pas automàtic a *lúnt*² tindriem el mateix a fortiori a les Illes i en el Ross., on la fonètica sintàctica actua en forma molt més inexorable que en val. i en el Princ. (on aquesta tendència fonosintàctica també existeix, però sense força de llei).

D'altra banda, la presència a l'Alguer i en aragonès antic, prova que es tracta de quelcom que degué pendre arrel ja a l'Edat Mitjana: en efecte la forma *luent* apareix ja en els *Fueros de Aragón* de c. 1300 (Tilander hi cita *luent* i *lontexa* 'llunyania' en el gloss.); «era *luent* de Roldán» i l'adj. «de *luentes* partidas» en les adaptacions carolíngies del Comandador Fz. de Heredia (*RHisp.* xvi, 273ss., línies 871, 943). Per això m'inclino a creure que aquí actua el model d'un altre adverbí circumstancial on coexistien les variants en *-ny*, *-n* i *-nt*, i que ja apareix, en gran massa, amb totes elles, i amb explicació etimològica, des de l'Edat Mitjana: *sovin/soviny/sovint*, variants que no són solament del català antic sinó de la llengua d'oc (*so(v)én/sovent/sovenh*) i de l'italià antic (*sovente/souens/sovenço*, veg. *Top. Hesp.* II, 34): *soviny amam* < SUBINDĒ AMAMUS amb NDĪ > *ny*; d'on, per analogia proporcional: *lluny anam/de llun venim/llunt anam//soviny anam/sovin venim/sovind, -i anam*.

En la llengua de la Renaixença no solament ha continuat vivint l'adverbí *lluny* —més d'un cop usat en versos magnífics: «Rey n'era Atlas, aquell qui, de la blava volta, / los signes a una esfera de jaspí trasplantà, / y del sol y de l'astre que més *lluny* giravolta / la dansa misteriosa y harmònica explicà», *Atl.* I, 6c—,

sinó que no ha deixat de tenir alguna prolongació el seu secundari ús adjectival; la toponímia també ens prova que aquest no s'havia extingit a cap dels Països Catalans: *L'Estany Lluny* ross. (Pià, 1960), *La Font Llunya* CpTarr. (Vallmoll, 1964), *L'Horta Lluny* val. (Sella, 1963).

Freqüentíssim sobretot *llunyes terres*: «*com tornen de llunyas terras, / ya 'n tornaten més de dos / ---*», «San Josep y la Mare de Déu - y també Nostro Senyó / sí se'n van a *llunyas terras* / --- / Quan ne són a *llunyas terras* / la porta 'ls en tusto jo», MilàF (*Romllo*, 218B, 9, 2, reco. aquesta a St. Llo. de la Muga i Espuga de Fra.); i se'n recorden els restauradors: «Als llenyaters parlaven - alguns pastors: / d'un ermità comptaven, - hom d'oració, / que alberc donat havia - a un comte pros, / que ara regna en grans terres - *llunyes* no són», MilàF (*Pros Bernat*, v. 296); «ma dolsa Catalunya / --- dormir pogué a redós: / de l'enemiga Fransa fou Espanya més *llunya*», *Atl.* I, 66c (versions de 1867 i 1877).

DERIV. de *LLUNY*: *Llunyar* ant. (tr. i refl.): «lo monge s'escusava de ésser abat, car deïa que consciència lo remordia si-s *lunyava* de Déu, pus que s'i era acostat», Lluill (*Merav.* VIII, § 62; *NCl.* III, 99, 23); «jutgen que més val cent vegades que donen lu<r>s fyllas a marits que no --- a ayals monges, e ques tenen per beneüyrats que les *lunyen* de aytal religió», Eiximenis (*Dones*, § 301, 206v2, *EntreDL* I, 203); també en Muntaner i en Boliver (*AlcM*) així com en la *Questa* de Reixac: «*lu<n>yat* de ---», «*luyà*-s de son senyor» (46.30, 48.25).

Posteriorment n'aparegueren diverses variants formatives; a vegades *esllunyar-se*: «s'à poc *esluyat*, tro a una legüe», ib., 46.21; i el modern *allunyar*, que ja veig un cop en Reixac «seria *aluyat* de N. Senyor» (56.12), però que no sembla haver preponderat fins c. al S. XVII: *allunyar-se*, *DTo.* 1647 (d'on Lacav., Belv. etc., com a tr. Lab. 1840); i en efecte és la forma adoptada pels escr. Renaix.: «Esmirna, Efeso y Troya s'allunyan de Neptú, / l'illot de Tyro a l'Àsia s'agafa, ab bras de roca, / y al bes de Sahara donan les Sirtes son pit nu», *Atl.* VII, 4b; «sa veu s'anava perdent a mesura que *s'allunyava*», Bosch de la Tr. (*Lena*, 23); «Dolça Catalunya / ---»: la cançó que tants hem cantat en el nostre temps, oh Verdaguet!

Llunyedà adj., provinent del derivat llatí vulgar *LONGITANUS (REW, 5518), d'on també l'oc. *lonhdan*, fr. *lointain*, it. *lontano* [Ss. XIII-XIV]: «si és cas que hagen a donar testimonis de proves que sien en parts *lunyedanes*, és-los atorgat temps conivent», *Consolat* (ed. Moliné, VIII), també en la *Cròn.* del Cerimoniós i en un doc. mall. que algú data de 1249 [?AlcM]; en circulà antigament alguna variant fonètica: «la *londana* ylla Ophebus», *Corbatxo* (BDLC XVII, 101), «les senyores qui de parts molt *lontanes* vengueren», *Curial* (segons el publicador de *NCl.* II, 224, forma que no garanteixo que estigui establerta prou «a cura ---», i menys que el mot hi sigui «italianisme»); mot restaurat pels escr. Renaix.: «Diu Jehová, y per entre los sols de sa corona, / sa cara ha vist Alcides, com